

31 citirane su dvije takve strofe), u stihovima s didaktičkim sadržajem, u isključivo metričkim oblicima i na kraju u oblicima koji miješaju pripovijedanje i dijalog; ponekad samo u čistim dijalozima i monolozima. U tim se dijalozima, monolozima i mješavini pripovijedanja i dijaloga istovremeno kriju i najstariji oblici indijske drame.

Pogovor zbirke sadrži vrlo zanimljive podatke koji mogu poslužiti kao polazište za komparativno proučavanje usmene književnosti. Pored toga knjiga je opremljena kratkim opisom povijesti indijske književnosti te kritičkim bilješkama uz tekstove.

Vilko ENDSTRASSER

Japanische Volksmärchen,
Herausgegeben von Horst
Hammitzsch, Eugen Diederichs
Verlag, Köln 1988, str. 332. (Die
Märchen der Weltliteratur)

Ova je knjiga prošireni izbor japanskih narodnih bajki čije je prvo izdanje sačinio i preveo Fritz Rumpf. Izbor je zaokružen prijevodima novih bajki i preradom starih koji je sačinila Ingrid Schuster.

Potreba da se stare pripovijetke bilježe i dalje prenose u Japanu ima dugu povijest. Ta je potreba postojala i u najstarije doba japanske

kulture. U velikoj starini postojao je ceh pripovjedača koji su se zvali kataribe. Oni su prenosili pripovijedna dobra (bajke, sage, mitove, priče o povijesnim događajima) koja su kružila među narodom. Umijeće usmenog prenošenja razvili su do zavidnog savršenstva. Kasnije kada su Japanci od Kineza preuzeli pismo i razvili svoj vlastiti slogovni alfabet, umijeće katariba je nestalo. No tome usprkos nije se ugasilo prenošenje starih pripovijedaka u narodu. Ljudi, čija zanimanja pretpostavljaju kretanje iz mjesta u mjesto - kovači, kotlari - preuzeli su funkciju pripovjedača.

S obzirom na činjenicu da je pismo uspostavljeno u Japanu relativno kasno, a da su umijeće usmenog prenošenja kataribe razvile do savršenstva, može se zaključiti da najstariji pisani japanski spomenici sadrže vrlo star materijal kojemu je porijeklo u usmenosti. Sakupljanje i zapisivanje je počelo relativno rano tako da su nam poznate zbirke već iz osmog stoljeća. Ta vrst djelovanja traje kontinuirano stoljećima sve do naših dana, no znanstveno istraživanje japanskog folklora započelo je tek početkom dvadesetog stoljeća. Osnivačem japanske folkloristike smatra se Yanagita Kunio.

U cjelokupnoj japanskoj pripovijednoj književnosti bajke zauzimaju važno mjesto. Čak i u pripovijednim oblicima koji po svojim glavnim karakteristikama ne spadaju u bajke, motivi za njih karakteristični, igraju značajnu ulogu. Bajka se na japanskom označava terminom mukashibanasi, pripovijest iz starog vremena, priča iz davnine. Taj nas termin upućuje na uvodnu formulu - ona se dakako ispoljava u različitim varijantama - kojom započinje svaka japanska bajka. Mukashi, mukashi; ili mukashi wa atta sona, mukashi aru tokoro ni, mukashi sttaji, mukashi atta tena gana (u staro, staro doba; bilo jednom).

Pripovijedni materijal iz kojega su sačinjene bajke čuvao se i prenosio uglavnom među seoskim stanovništvom. Sadržaj se pojma mukashibanasi ne podudara sa sadržajem evropskog termina bajka. Japanci tim terminom označavaju i one žanrove koje bismo mi nazvali basnama, sagama, legendama, kao i nekim drugim pripovijednim žanrovima. No japanska znanost voli upotrijebiti jedan noviji termin, pojam minwa, narodna pripovijetka (Volkserzählung) koji ima još širi pojmovni opseg od termina mukashibanasi. Njime se ne označuju isključivo usmenim putem prenošene pripovijetke, nego i one pisane. No vrlo je teško čvrsto odrediti granice tim pojmovima.

Mukashibanasi se izgrađivao na osnovi bezbrojnog materijala koji je već i u svom usmenom obliku bio raznolik tako da se u nekim mukashibanasima jasno pokazuje prvobitni motiv, dok se u drugima miješa i prepleće više motiva. Motivi se dadu slijediti prilično daleko u prošlost, no oni posjeduju japansku posebnost. Njihovo porijeklo se ne može poistovjetiti sa sličnima iz Kine, Koreje ili stražnje Indije. Jedini istinski strani utjecaj koji se otkriva i prepoznaje vrlo lako jest buddhistički nauk.

Struktura mukashibanasija upućuje na mogućnost njihove podjele na dva velika i jedinstvena oblika. Jedan je jednostavan, obrađuje jedinstveno zbivanje, cjelotni događaj, a drugi je složen. U njemu se prepleću višestruka zbivanja. Basna (Tiermärchen) je žanr

koji se najčešće pojavljuje u grupi jednostavnih oblika, no toj grupi isto tako pripada većina kratkih priča. Njihove teme uglavnom obrađuju porijeklo životinja, njihov izgled, karakter i sudbinu. U složenim oblicima središnje mjesto zauzima čovjek i njegova djela u ljudskom društvu. Kao posebna grupa mogu se označiti mukashibanasiji kod kojih zagonetka ili komično nerazumijevanje čine temelj pripovijedanja. U takvima su najčešći likovi svećenik, slijepac, budala. Ti su mukashibanashiji vrlo često buddhističkog porijekla.

U mukashibanasiju je osobito uočljivo djelovanje suprotnosti. Bogatom nasuprot stoji siromašan, gospodaru sluga, roditelju dijete, poštenju nasuprot stoji nepoštenje, ljepoti nasuprot ružnoći itd. Suprotnost je ključna tehnika stvaranje napetosti i u šalama koje obrađuju svakodnevni život.

Tok zbivanja u mukashibanasiju ima tri dijela: početak, razvoj i razrješenje. Tri je određujući broj i za aktere priče. Često se javljaju tri brata, tri zeta, tri životinje kao pratioci junaka, junak treba podnijeti tri opasnosti, mora riješiti tri zadatka. Događaji se često zbivaju u trećoj godini, u trećem mjesecu, na treći dan nekog ciklusa.

U složenim oblicima najčešći postupci i teme su natprirodno, alegorija, no ponekad i svakodnevnica. Njihovi junaci posjeduju ili natprirodne moći ili su neobičnog porijekla. Junacima pomažu natprirodna bića ili ih čuva nekakvo drugo čarobnjaštvo. Junak rješava teške zadaće, pobjeđuje protivnike, na kraju zadobiva kraljevstvo i nevjestu. Prostor u kojem se odvija zbivanje nije svakodnevnica, nego svijet dalek od stvarnosti. To se odražava i na imenima junaka: niti jedno ime nema svakodnevno, uobičajeno značenje već označava karakteristične posebnosti ili porijeklo imenovanih.

Alegorija je najčešća u mukashibanasijima koji imaju didaktičnu funkciju.

Pripovijedni materijal u ovoj zbirci nije klasificiran po nekom određenom kriteriju, vremenskom ili tematskom (izuzev odjeljka koji sadrži poseban tip ainu bajke), nego su priče jednostavno obilježene rednim brojevima. Pored pogovora knjiga je opremljena i bilješkama uz tekstove.

Vilko ENDSTRASSER

Ovo je još jedna od lijepih zbirki priča što ju je u suradnji s Johannesom Pöglom uredio (i preveo na njemački) ugledni romanist i istraživač usmenih priča Felix Karlinger. Istraživači ovih priča su na terenu bili pred problemom: da li u zemlji koju prije svega obilježuju velike migracije seoskog stanovništva u grad postoje i još se mogu pronaći "rezervati" u kojima se pričaju priče?

Trebalo je gotovo kriminalističkim instinktom otkriti i prepoznati podzemnu pripovjedačku struju, pa čak i kad su se motivi, oblici i stil znatno promijenili.

Zemlja je to koja je od svog otkrića privlačila brojne istraživače i pustolove koji su u svojim željama i očekivanjima nerijetko bili slični djeci što su se vezala uz dobro ispričane najčudesnije fikcije i krenula ih ostvariti. I vrijeme i prostor nudili su idealno tlo za to. Tako se u prvim izvještajima o osvajanju Argentine prepleću, i često su neodvojivi jedni od drugih, povijesni podaci s najmaštovitijim pričama temeljenim i na evropskim folklornim motivima i na indijanskoj pripovjedačkoj tradiciji: priče o zlatnim gradovima, o divovima na jugu Patagonije, o sedam kraljevskih začaranih gradova, o neotkrivenom blagu i tajnim hodocima Inka, o zlatu i srebru koje se skupljaju na površini zemlje ili u potocima.

Korijeni priča o zlatu nisu uvijek samo u pričama i predajama već nerijetko i u krivo interpretiranim pretjeranim izvještajima iz Južne Amerike. U svojoj knjizi o povijesti jedne južnoameričke pokrajine pisao je Fray Alonso de Zamora o kulturnoj ceremoniji u čast Sunca, kad kralj svoje tijelo maže zlatnim prahom. Taj je opis stvarnog običaja u daljim prepričavanjima prerastao u predaju o tako bogatoj zemlji u kojoj se njezini stanovnici svakodnevno pudraju zlatnim prahom. Katkada, ali rjeđe, nestaju sjećanja na stare predaje i istiskuju ih evropski motivi. Takva je npr. priča br. 49 u kojoj se govori o

Märchen aus Argentinien und Paraguay, Herausgegeben und übersetzt von Felix Karlinger und Johannes Pögl, Eugen Diederichs Verlag, Köln 1987, 255 str. (Die Märchen der Weltliteratur)